

Zitting 1980–1981

16 127

Nadere regeling van het horen van minderjarigen in hen betreffende burgerrechtelijke zaken

Nr. 9

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET EINDVERSLAG

Ontvangen 19 maart 1981

Op hetgeen in het eindverslag van de vaste Commissie voor Justitie is opgemerkt ga ik als volgt in.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen zich af of het facultatief stellen van het horen ten aanzien van minderjarigen die buiten Nederland vertoeven met zich zal brengen dat te gemakkelijk van het horen wordt afgezien en of een verplicht stellen, met de mogelijkheid een uitzondering te maken voor in het buitenland verblijvende minderjarigen wegens erg grote bezwaren, niet meer garantie zou bieden.

Ik zie niet in dat de door deze leden voorgestelde constructie meer garantie biedt dat de in het buitenland verblijvende minderjarigen in de gelegenheid worden gesteld hun mening kenbaar te maken, aangezien op de regel van het verplicht oproepen een uitzondering wordt gemaakt voor de gevallen waarin overkomst naar Nederland erg bezwaarlijk is en dit ook hier ter beoordeling van de rechter is. Bovendien verwacht ik niet dat het niet verplicht stellen van de hoorregel voor deze categorie minderjarigen er toe zal leiden dat oproepen veelal achterwege zal blijven, zoals deze leden vreesden. Ik ben ervan overtuigd dat de rechter de minderjarige die weliswaar buitenslands vertoeft, maar niet zó ver van Nederland af dat factoren als tijd en geld de komst hiernaar toe in feite verhinderen, zal oproepen. Het is dan aan de minderjarige aan de oproep al dan niet gevolg te geven.

De leden van de fractie van de V.V.D. vroegen zich in dit verband af of het niet mogelijk zou zijn wettelijk voor te schrijven dat deze minderjarigen schriftelijk hun mening aan de rechter kenbaar kunnen maken. Van gelijke strekking was de vraag die de leden van de fractie van D'66 zich stelden.

De mogelijkheid om in dit soort gevallen het kind schriftelijk een verklaring af te laten leggen zou ik om de volgende reden niet willen invoeren. Ik acht een dergelijke verklaring van de in het buitenland verblijvende minderjarige van weinig of geen betekenis; de omstandigheden waaronder de verklaring is opgesteld zullen in de regel niet bekend zijn. Of de minderjarige de verklaring zelf heeft opgesteld, of dat wellicht hierbij pressie op hem is uitgeoefend, dan wel dat de verklaring met behulp van anderen of wel door anderen – familieleden of derden – is opgesteld laat zich, naar ik meen, door de rechter die ter zake een beslissing moet geven, niet vaststellen, zodat deze in zijn oordeel de verklaring van het kind in feite niet zal kunnen laten meewegen.

Volgens het thans voorliggende ontwerp moet ook de lichamelijk of geestelijk minder valide minderjarige in de gelegenheid worden gesteld zijn mening kenbaar te maken, tenzij deze in een zodanige toestand verkeert dat hij niet gehoord kan worden.

In verband hiermede stelden de leden van de fractie van de P.v.d.A. de vraag of het niet beter zou zijn te bepalen dat in ieder geval uit verklaringen van derden – bij voorbeeld een arts – moet blijken dat de minderjarige niet gehoord kan worden, opdat de ouder op geen enkele manier de verdenking op zich kan laden de minderjarige van het horen af te houden. De rechter die moet beslissen of hij de invalide minderjarige al dan niet zal oproepen zal zoals in de memorie van toelichting reeds is opgemerkt, ofwel van de zijde van de raad voor de kindbescherming ofwel van de zijde van de voor verhoor opgeroepen partijen voldoende over de gesteldheid van het kind worden geïnformeerd. Bovendien zal uit de dossierstukken veelal het een en ander blijken. De rechter zal dus niet uitsluitend en alleen behoeven af te gaan op verklaringen van een ouder. Ik zie dan ook geen goede grond voor een wettelijk voorschrift, waarin wordt bepaald dat uit verklaringen van derden moet blijken dat de minderjarige niet kan worden gehoord.

De leden van de fractie van de V.V.D. alsmede de leden van de fractie van D'66 pleitten ervoor om in de wet de regel neer te leggen dat in dit soort gevallen de rechter zich zonodig naar de verblijfplaats van het kind moet begeven. Het lijkt mij voldoende dat in de memorie van antwoord op deze mogelijkheid uitdrukkelijk wordt gewezen.

Ten slotte vroegen de leden van de fractie van de P.v.d.A. of het geen aanbeveling zou verdienen een bepaling op te nemen die het horen van de notaris in geval van een testamentaire voogdij verplicht stelt.

Een dergelijke voorziening houdt in dat de rechter er aan te pas komt om de notaris te horen. Zoals reeds uiteengezet in de memorie van antwoord (blz. 4) gaat echter de benoeming van een voogd bij testament ingevolge artikel 292 Boek 1 BW, buiten de rechter om. Een wetswijziging op dit punt wordt door mij niet overwogen. Overigens is het mij niet duidelijk, wat de zin zou zijn van een dergelijk verhoor. Mede naar aanleiding van de in dit verband gemaakte opmerkingen van de leden van de C.D.A.-fractie merk ik nog op dat mijns inziens het bijzondere karakter van een testamentaire voogdijbenoeming, namelijk aanwijzing van een voogd door de ouder zelf bij testament of notariële akte, handhaving van de huidige procedure, rechtvaardigt. Immers, aangenomen mag worden dat de ouder zodanig vertrouwd is met karakter en aard van zijn kind dat hij een voor het kind geschikte voogd benoemt. Overigens, zoals bekend kan ook een voogd onder bepaalde omstandigheden uit de voogdij worden ontzet.

De opvatting van de leden van de C.D.A.-fractie over de verhouding tussen het aantal beschikkingen waarvoor een hoorplicht zal bestaan en het aantal waarvoor geen dan wel een facultatief horen zal bestaan alsmede over de soort zaken genoemd in het eerste lid van artikel 902b, onder a t/m e en de strekking van het bepaalde in het tweede lid van artikel 902b wordt door mij niet gedeeld. In het merendeel van de procedures betreffende gezagskwesaties is de hoorregel toepasselijk. Voor zaken ten aanzien waarvan het minder voor de hand ligt om de minderjarige in de regel daarbij direct te betrekken, gelet ook op het doel waarvoor de beslissing wordt gegeven, is een uitzondering gemaakt; de rechter is hier niet verplicht, maar bevoegd om de minderjarige op te roepen.

De leden van de fracties van C.D.A., V.V.D., D'66 en P.S.P. hadden nog enige bedenkingen tegen de in het ontwerp gemaakte uitzondering op de oproepplicht voor wat betreft zaken van vermogensrechtelijke aard.

Naar aanleiding van de door de leden van de C.D.A.-fractie gestelde vraag met betrekking tot de wat oudere minderjarige merk ik op, voor zover mijn antwoord daarop niet reeds uit de memorie van antwoord blijkt (blz. 2), dat

ik voor wat betreft de onderhavige uitzondering – evenmin als voor wat betreft de andere uitzonderingen op de hoorregel – geen onderscheid naar leeftijdscategorieën boven de twaalf jaar zou willen maken.

Ik meen echter wel dat de kantonrechter, die dit soort zaken behandelt, van de hem ingevolge het tweede lid van artikel 902b geboden mogelijkheid meer gebruik zal maken waar het gaat om het bewind over het vermogen van oudere minderjarigen. Ten slotte merk ik nog op dat de hier aan het woord zijnde leden er ten onrechte van uitgaan dat de kantonrechter alleen bij een conflict tussen minderjarige en voogd/toeziend voogd kan beslissen of hij de minderjarige wil horen.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen zich af of het niet mogelijk zou zijn voor te schrijven dat minderjarigen bij belangrijke beslissingen inzake het vermogensbeheer wel gehoord moeten worden, terwijl de leden van de fractie van D'66 daarentegen voorstelden in de wet een bepaling op te nemen die het horen van minderjarigen verplicht stelt wanneer het gaat om transacties van redelijk eenvoudige aard.

Het lid van de fractie van de P.S.P. drong er nogmaals op aan het horen bij vermogensrechtelijke zaken in het algemeen verplicht te stellen. Weliswaar is de rechter ingevolge het tweede lid van het nieuwe artikel 902b bevoegd de minderjarige op te roepen, maar er wordt geen zekerheid geboden dat dat ook werkelijk gebeurt, zo merkte dit lid op.

Om met deze laatste opmerking te beginnen, ik kan het lid van de P.S.P.-fractie hier niet volgen. Dat er geen zekerheid wordt geboden dat de minderjarige door de rechter wordt opgeroepen lijkt mij een logisch gevolg van de omstandigheid dat in het ontwerp zaken van vermogensrechtelijke aard van de hoorregel worden uitgezonderd.

Verder wil ik het volgende opmerken. Als reeds uiteengezet in de memorie van antwoord (blz. 1/2) komt het mij niet wenselijk voor én vanwege het feit dat het dikwijls om kwesties zal gaan waarover de minderjarige bij gebrek aan kennis en kundigheid geen goed oordeel zal kunnen geven en die hem bovendien niet zullen aanspreken én – niet op de laatste plaats – uit doelmatigheidsoverwegingen, in dit soort zaken de rechter te verplichten de minderjarige op te roepen. Dit wel te doen zou mijns inziens van weinig realiteitszin getuigen. Het voorgaande impliceert dat ik ook afwijzend sta tegenover de gedachte een scheiding aan te brengen – voor zover dit al mogelijk is – tussen zaken van eenvoudige aard en meer gecompliceerde zaken.

De leden van de fractie van de V.V.D. hadden nog enige aarzeling over het door mij ingenomen standpunt dat limitering van de termijn van de voorlopige ondertoezichtstelling buiten de reikwijdte van dit wetsontwerp valt.

Ook na hernieuwde overweging blijf ik van mening dat de kwestie van limitering van de termijn van de voorlopige ondertoezichtstelling zo zeer samenhangt met de maatregel van ondertoezichtstelling als zodanig dat in het kader van dit wetsontwerp geen regeling ter zake kan worden voorgesteld. Waar het hier met name gaat om de uitzondering op de hoorregel, merk ik nogmaals op dat het verplicht stellen de minderjarige voor verhoor op te roepen zich niet goed zou verdragen met het spoedeisend karakter van deze voorziening. Om deze reden behoeven andere verhoren, bij voorbeeld die van ouders, evenmin plaats te vinden.

Ten slotte vernamen de leden van de fractie van de V.V.D. nog gaarne mijn reactie op de van sommige zijde geuite vrees dat de formulering van artikel 902b te veel de mogelijkheid met zich meebrengt dat minderjarigen schriftelijk hun mening kenbaar maken met alle mogelijke beïnvloeding door de ouders vandien.

Mij is niet bekend van welke zijde een dergelijke vrees zou zijn geuit. De minderjarige zal, om zijn mening kenbaar te maken, voor de rechter in persoon moeten verschijnen; daartoe wordt hij ingevolge het eerste lid van artikel 902b opgeroepen. Met name blijkt dit uit de bewoordingen van het derde en vierde lid alsmede uit de redactie van het gewijzigde eerste lid van artikel 905 Rv.

De leden van de fractie van D'66 stelden nogmaals de kwestie van eventuele bijstand van het kind door een raadsman c.q. vertrouwensman aan de orde.

Enerzijds hadden deze leden begrip voor mijn motivering geen derden toe te laten bij het verhoor, anderzijds meenden zij dat vele kinderen tijdens zo'n verhoor dichtklappen mede als gevolg van de emotionele situatie waarin zij op dat moment verkeren. Zij pleitten ervoor in de wet een bepaling op te nemen die ook minderjarigen de mogelijkheid biedt om ten verhoore iemand naar eigen keuze – bij wijze van voorbeeld wordt genoemd een maatschappelijk werk(st)er, familielid of buurman/vrouw – mee te nemen.

Met deze leden ben ook ik van mening dat de omstandigheden waaronder een dergelijk verhoor plaatsvindt veelal niet ideaal zijn te noemen gelet op de gebeurtenissen die aan de procedure zijn voorafgegaan en de situatie waarin de minderjarige zich in de toekomst zal bevinden. Voor het kind is het dan ook van belang dat het verhoor in een zo ontspannen mogelijke sfeer geschiedt. Ik twijfel er niet aan dat ook de rechter zich dit realiseert en al het mogelijk zal doen het kind op zijn gemak te stellen. Vandaar ook dat de bepaling van het derde lid van het nieuwe artikel 902b Rv. de rechter de keuze laat op welke wijze en waar, het horen plaatsvindt. Zo komt het in de praktijk reeds veel voor dat de rechter de minderjarige in zijn werkkamer ontvangt. Ingevolge voornoemde regel bepaalt de rechter eveneens of de minderjarige al dan niet in tegenwoordigheid van anderen wordt gehoord; hij kan dus toestaan dat de minderjarige een bepaald iemand medebrengt. Ik kan me echter voorstellen dat juist de aanwezigheid van derden de rechter zou bemoeilijken in zijn pogingen een zekere mate van vertrouwen tussen het kind en hem op te bouwen. Waar de rechter bij dit alles vooral op zal letten is dat het kind in vrijheid zijn mening kenbaar kan maken zonder dat anderen daarbij invloed op het kind kunnen uitoefenen. Men bedenke nog dat de rechter kan bogen op de nodige ervaring in dit soort zaken waardoor hij vaak wel zal doorhebben hoe het kind erover denkt. Ik blijf derhalve van oordeel dat het niet verstandig zou zijn een voorziening te treffen als door deze leden gewenst.

Ten slotte stelde het lid van de P.S.P.-fractie met het WIJN van mening te zijn dat het te prefereren is dat de oproep tot het horen van de minderjarige door de rechter zelf geschiedt, omdat dat de kans vergroot dat het kind ofwel verschijnt ofwel schriftelijk mededeelt dat het niet komt, maar zijn mening op papier stelt, terwijl oproeping door anderen namens de rechter het gevaar inhoudt dat de minderjarige volstaat met het ondertekenen van een standaardbriefje.

Opdat het oproepen op een zo effectief mogelijke wijze geschiedt, bepaalt de rechter per geval, ingevolge het derde lid van het nieuwe artikel 902b, door wie de minderjarige wordt opgeroepen. De rechter kan de minderjarige dus zelf oproepen; hij kan ook bepalen dat dit door anderen, bij voorbeeld de griffier of procureur, geschiedt. In beide gevallen zal het evenwel voorkomen dat een minderjarige onder invloed van anderen verklaart – hierop doelt het aan het woord zijnde lid mijns inziens – er geen behoefte aan te hebben voor de rechter te verschijnen. Het door dit lid gedane voorstel biedt voor dit probleem geen reële oplossing.

De Minister van Justitie,
J. de Ruiter